

Valsts darba inspekcija

**Ziņojums Starptautiskajai Darba organizācijai par Valsts
darba inspekcijas 2014. gada darbības rezultātiem**

RĪGA

2015

Ievads

1993. gada 4. maijā Latvijā tika atjaunots 1939. gada likums „Par Valsts darba inspekciju”, kas kļuva par tiesisko pamatu Valsts darba inspekcijas (Darba inspekcija) darbības atjaunošanai un vienotas valsts kontroles un uzraudzības sistēmas izveidošanai darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā. 2001. gada 13. decembrī tika pieņemts un 2002. gada 1. janvārī stājās spēkā Valsts darba inspekcijas likums, kas noteica Darba inspekcijas juridisko statusu, funkciju un uzdevumus līdz 2008. gada 10. jūlijam, kad spēkā stājās 2008. gada 19. jūnijā pieņemtais Valsts darba inspekcijas likums, kas pašlaik nosaka Darba inspekcijas tiesisko statusu, funkciju, uzdevumus un darbības kārtību.

Darba inspekcija ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās valsts pārvaldes iestāde. Darba inspekcijas uzraudzībai un kontrolei ir pakļauti darba devēji, komersanti, to pilnvarotas personas un uzņēmumi, būvobjekti, tajā skaitā privātpersonai piederošie būvobjekti būvdarbu laikā, kā arī darba vietas un darba aprikojums.

Darba inspekcijas galvenā funkcija ir nodrošināt efektīvu valsts politikas īstenošanu, uzraudzību un kontroli darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā.

Darba inspekcija ir noteikusi trīs galvenos darbības virzienus:

1. Darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomas efektīva uzraudzība un kontrole;
2. Darba inspekcijas sniegto pakalpojumu pieejamības un kvalitātes pilnveidošana un iekļaušana publiskās pārvaldes elektroniskās informācijas apritē;
3. Darba inspekcijas cilvēkresursu attīstība un vadības sistēmu pilnveidošana.

Darba inspekcijas darbības galvenais mērķis ir attīstīt tiesiski sakārtotu, drošu un veselībai nekaitīgu darba vidi uzņēmumos, samazināt neregistrēto nodarbinātību, darba tiesību un darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumu un nelaimes gadījumu darbā skaitu.

Darba inspekcijas prioritārie darbības virzieni 2014. gadā bija:

- neregistrētās nodarbinātības samazināšanas politikas īstenošana;
- letālo nelaimes gadījumu darbā un to nelaimes gadījumu darbā, kuru rezultātā cietušajam radušies smagi veselības traucējumi, skaita samazināšana.

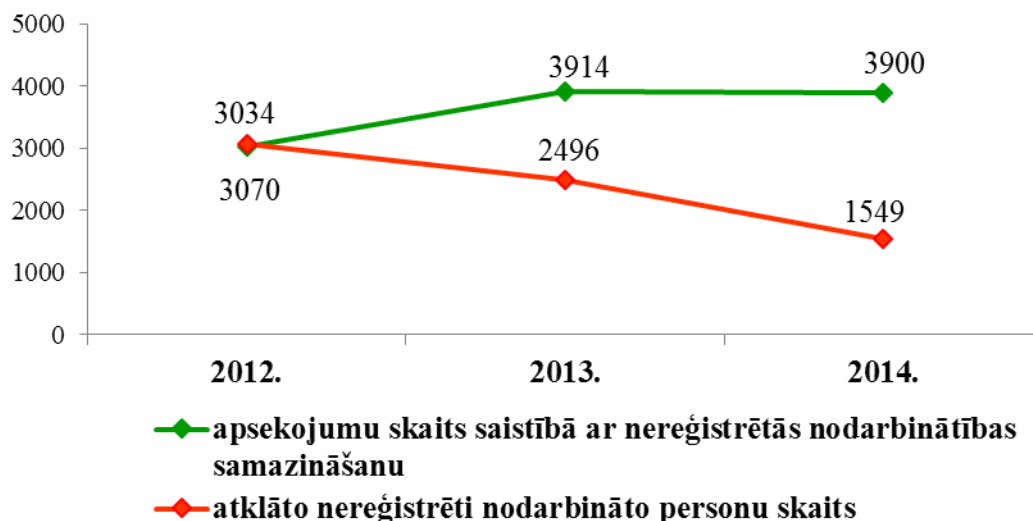
Prioritāro darbības virzienu ietvaros tika realizētas šādas aktivitātes:

1. veikti apsekojumi uzņēmumos, kuru saimnieciskajā darbībā ir paaugstināts neregistrētās nodarbinātības risks;
2. organizētas tematiskās pārbaudes darba aizsardzībā:
 - 2.1. kokapstrādes un mežizstrādes nozarē;
 - 2.2. būvniecības nozarē;
 - 2.3. lauksaimniecības nozarē;
 - 2.4. tirdzniecības nozarē;
3. organizēta Vecāko darba inspektoru komitejas (SLIC) inspicēšanas kampaņa viesnīcās, restorānos un kafejnīcās paslīdēšanas un pakļūšanas risku novēršanai;
4. organizēta Eiropas informatīvā kampaņa „Veselīgas darba vietas uzvar stresu”;
5. attīstīts rīks darba vides risku interaktīvai novērtēšanai tiešsaistē (*OiRA* – Online interactive Risk Assessment).

1. Darba inspekcijas 2014. gada prioritāšu īstenošana

1.1. Neregistrētās nodarbinātības samazināšanas politikas īstenošanas mērķis ir samazināt neregistrētās nodarbinātības apjomu valstī, padarot efektīvāku kontroles mehānismu, līdz ar to samazinot arī negodīgas konkurences iespējamību, kā arī informēt sabiedrību par neregistrētās nodarbinātības negatīvajām sekām u.c.

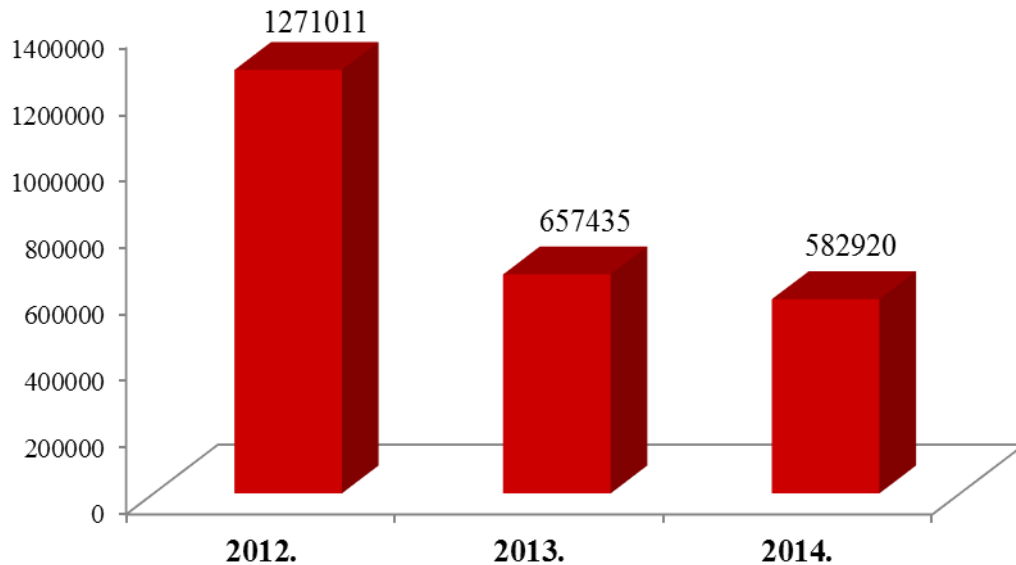
Darba inspekcija veica 3 900 apsekojumus saistībā ar neregistrētās nodarbinātības samazināšanu, no tiem 21,2% apsekojumu bija rezultatīvi. Tas nozīmē, ka katrā piektajā pārbaudē tika konstatētas personas, ar kurām nebija noslēgti rakstveida darba līgumi un/vai kuras darba devējs nebija deklarējis Valsts ieņēmumu dienestā (VID) kā darba ņēmējus. Augsta neregistrētās nodarbinātības riska uzņēmumos tika veikti 549 atkārtoti apsekojumi, kas veido 14% no visiem veiktajiem neregistrētās nodarbinātības samazināšanas apsekojumiem (skat. 1. grafiku).

1. grafiks: Uzņēmumu apsekojumu skaita un atklāto neregistrēti nodarbināto personu skaita dinamika (2012. – 2014.)

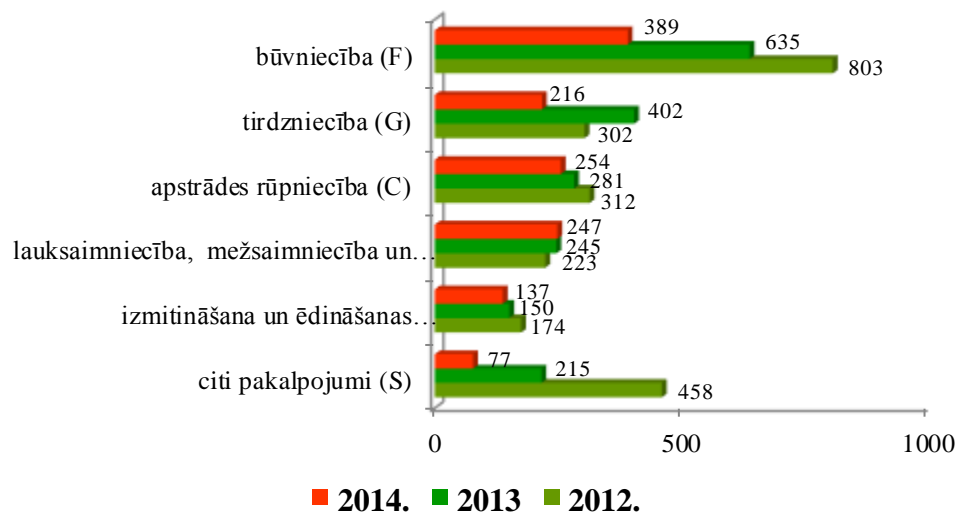
2014. gadā tika konstatētas 1 549 neregistrēti nodarbinātas personas, no tām 1 129 personas bez rakstveidā noslēgta darba līguma un bez deklarēšanas VID; 360 personas ar rakstveidā noslēgtu darba līgumu, bet bez deklarēšanas VID un 60 personas bez rakstveidā noslēgta darba līguma, bet deklarētas VID.

Konstatējot nodarbināšanu bez rakstveidā noslēgta darba līguma un/vai deklarēšanas VID, saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (LAPK) normām Darba inspekcijas amatpersonas 2014. gadā piemēroja 827 administratīvos sodus par kopējo summu 582 920 eiro (salīdzinājumu dinamikā skat. 2. grafikā).

2. grafiks: Par neregistrētu nodarbināšanu piemēroto naudas sodu summas (eiro) dinamika (2012. - 2014.)

Analizējot atklātos neregistrētās nodarbinātības gadījumus konkrētās tautsaimniecības nozarēs, jāsecina, ka vislielākais neregistrēti nodarbinātu personu skaits joprojām tiek konstatēts būvniecības nozarē. Atklāto neregistrēti nodarbināto personu skaits būvniecībā 2014. gadā veido 25% no kopējā Darba inspekcijas konstatēto neregistrēti nodarbināto skaita (skat. 3. grafiku).

3. grafiks: Neregistrēti nodarbināto personu skaita dinamika (2012. – 2014.) tautsaimniecības nozarēs

Analizējot neregistrētās nodarbinātības statistiku par pēdējiem trim gadiem (2012. – 2014.), konstatējama pozitīva tendence, proti, 2013. un 2014. gadā neregistrētā nodarbinātība, tās klasiskajā izpratnē, mazinās. Tas liecina, ka arvien vairāk uzņēmumos, kas līdz šim darbojušies “ēnu ekonomikā”, darba tiesiskās attiecības pilnībā vai daļēji sāk noformēt atbilstoši normatīvo aktu regulējumam. Tomēr jāuzsver, ka Darba inspekcija arvien biežāk praksē saskaras ar jaunām neregistrētās nodarbinātības formām, kuras darba devēji izmanto, cenšoties slēpt vai legalizēt neregistrēto nodarbinātību (pašnodarbinātās personas, pakalpojumu sniedzēji, nomnieki,

brīvprātīgie palīgi utt., kā arī tiek reģistrēts (uzskaitīts) nepilns darbinieka nostrādātais darba laiks). Līdz ar to arī pierādījumu iegūšana kļūst arvien sarežģītāka un laikietilpīgāka. Darba inspekcijai ir izveidojusies efektīva sadarbība ar VID, Valsts un Pašvaldības policiju, kā rezultātā iepriekš minēto iestāžu pārsūtītie pārbaužu materiāli un sagatavotie administratīvie protokoli tiek izmantoti arī kā pierādījumi neregistrētās nodarbinātības pierādīšanā.

Neregistrētās nodarbinātības konstatēšanai būtisks ir arī sabiedrības atbalsts, sniedzot informāciju Darba inspekcijai par iespējamiem neregistrētās nodarbinātības gadījumiem. 2014. gadā Darba inspekcija pa anonīmo uzticības tālruni un elektroniski (e-pastā nelegals@vdi.gov.lv, mājas lapā www.vdi.gov.lv) saņēma 326 ziņojumus par iespējamu neregistrētu nodarbināšanu. Kopš 2010. gada, kad tika izveidota speciāla e-pasta adrese nelegals@vdi.gov.lv, kā arī ir iespēja anonīmi caur Darba inspekcijas mājaslapu informēt par neregistrētās nodarbinātības gadījumiem, elektroniski saņemto ziņojumu skaits ir divkārtšojies.

1.2. Visas Darba inspekcijas aktivitātes darba aizsardzības jomā tiešā vai netiešā veidā ir vērstas uz to, lai samazinātu letālo nelaimes gadījumu un to nelaimes gadījumu darbā, kuru rezultātā cietušajam radušies smagi veselības traucējumi, skaitu. 2014. gadā tika īstenotas sešas tematiskās pārbaudes, kopā veicot vairāk kā 900 uzņēmumu apsekojumus, ar mērķi:

- ✓ preventīvi pārbaudīt darba apstākļus uzņēmumos;
- ✓ izvērtēt darba devēju faktisko darbību drošas darba vides izveidē;
- ✓ aktualizēt darba devēju uzmanību darba aizsardzības jautājumiem;
- ✓ mazināt arodslimību un nelaimes gadījumu darbā riskus;

Piecas tematiskās pārbaudes tika organizētas uzņēmumos, kuru saimnieciskā darbība ir saistīta ar paaugstinātu nelaimes gadījumu risku - kokapstrādes un mežizstrādes nozarē, būvniecībā, lauksaimniecībā un tirdzniecībā.

Darba inspekcija 2014. gadā no 6. oktobra līdz 7. novembrim organizēja Vecāko darba inspektoru komitejas (SLIC) inspicēšanas kampaņu viesnīcās, restorānos un kafējnīcās paslīdēšanas un pakļupšanas risku novēršanai.

2014. gada 8. aprīlī Darba inspekcija sadarbībā ar Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūru (Aģentūra) atklāja Eiropas informatīvo kampaņu „Veselīgas darba vietas uzvar stresu”, lai mudinātu darba devējus un nodarbinātos kopīgiem spēkiem izskaust vai mazināt ar darbu saistītu stresu.

Lai izceltu un veiksmīgāk parādītu efektīvus darba vides stresa samazināšanas pasākumus, 2014. gadā jau devīto reizi tika organizēts labās prakses konkurss darba aizsardzībā „Zelta ķivere”. Tā ietvaros tika meklēti uzņēmumi, kas īsteno vienkāršus pasākumus stresa līmeņa samazināšanai, kā arī darbinieku labsajūtas un darbaspēju uzlabošanai.

Informatīvās kampaņas „Veselīgas darba vietas uzvar stresu” galvenais notikums bija nacionālā konference 2014. gada 24. oktobrī, kuras laikā tika apgalvoti arī labās prakses konkursa darba aizsardzībā „Zelta ķivere” laureāti.

2014. gadā Darba inspekcija organizēja 2 darba aizsardzības filmu pēcpusdienas. Darba aizsardzības filmu pēcpusdienu organizēšana ir oriģināla Aģentūras Latvijas Kontaktpunkta ideja, kura kā atsevišķa Eiropas informatīvās kampaņas daļa tika īstenota jau 2012. un 2013. gadā. Uz darba aizsardzības filmu pēcpusdienām tiek aicināti uzņēmumi, kuri ir paši izveidojuši vai adaptējuši latviešu valodā dažādas filmas par darba aizsardzības jautājumiem, dalīties savā pieredzē un parādīt filmas kinoteātrī citu uzņēmumu pārstāvjiem.

2014. gadā tika izmēģināts jaunas formas informatīvais pasākums – meistarklase. Meistarklases temats bija “Kā pateikt, lai darbinieks sadzird?”, un to Darba inspekcija īstenoja kopā ar Korporatīvās ilgtspējas un atbildības institūtu.

Darba inspekcija sadarbībā ar Aģentūru ir izstrādājusi interneta vietnē bāzētu interaktīvu rīku *OiRA*, kas ir īpaši piemērots mazajiem uzņēmumiem, kuros strādā līdz 20 darbiniekiem.

2014. gadā Darba inspekcija ar Aģentūras atbalstu izveidoja 3 interaktīvus darba vides risku novērtēšanas datorprogrammas *OiRA* moduljus darba vides risku novērtēšanai izglītības iestādēs, veikalos un lauksaimniecības uzņēmumos. No 2013. gada jau darbojas *OiRA* modulis birojiem.

Rīka popularizēšanai tika organizēti praktiski semināri datorklasēs, kā rezultātā rīku kopš 2013. gada lieto jau 1 239 lietotāji, kas kopumā veikuši 1 481 novērtējumu.

Rīki ir pieejami interneta vietnē <http://www.oiraproject.eu/available-tools>.

2. Likumi un lēmumi, kas attiecas uz Darba inspekcijas darbību

2.1. Likumi, kas reglamentē Darba inspekcijas darbību un kas stājušies spēkā 2014. gadā:

Nav

2.2. Likumi, nolikumi, noteikumi, kuru izpildes uzraudzību veic Darba inspekcija un kuri stājušies spēkā 2014. gadā:

- Grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr. 950 "Nelaiemes gadījumu darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtība".

Grozījumos pagarināts nelaimes gadījumu darbā izmeklēšanas laiks gadījumos, kad tos izmeklē inspekcijas amatpersonas, veikti precizējumi nelaimes gadījuma akta veidlapā, precizēta izmeklēšanas kārtība ar ārvalstniekiem un izmeklēšanas termiņa pagarinājuma nepieciešamība, ja cietušajam ir smagi veselības traucējumi un to izmeklē inspekcijas amatpersona.

- Ministru kabineta noteikumi Nr. 143 "Darba aizsardzības prasības, strādājot augstumā". Noteikumos norādīts par konkrētiem kolektīvajiem un individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, precizēti aizsargnožogojumu augstumi (margas). Kā arī precizētas drošības prasības, lietojot sastatnes.

3. Darba inspekcijas personāls

3.1. 2014. gadā Darba inspekcijā bija 185 amata vietas.

3.2. Inspektoru skaits kopā – 2014. gadā – 129, no tiem:

- galvenie inspektori – 17;
- vecākie inspektori – 42;
- inspektori – 70.

3.3. Inspektoru sieviešu skaits kopā – 2014. gadā – 81 (63% no kopēja inspektoru skaita), no tām:

- galvenās inspektore – 9 (53,00% no kopēja galveno inspektoru skaita);
- vecākās inspektore – 28 (67% no kopēja vecāko inspektoru skaita);
- inspektore – 44 (63% no kopēja inspektoru skaita).

3.4. Ziņas par Darba inspekcijas struktūrvienību ģeogrāfisko izvietojumu (skat. *1. attēlu*).

2014. gadā Darba inspekcijā strukturālas izmaiņas netika veiktas, jo personālrեսursi tiek izmantoti optimāli un tiek nodrošināta koordinēta un efektīva reģionālo Valsts darba inspekciju (RVDI) darbība visā Latvijas teritorijā. RVDI ir iespējami labi sasniedzamas nodarbinātajiem, darba devējiem un citiem interesentiem, kā arī katrā konkrētā sektorā/birojā strādājošiem inspektoriem ir iespējami ērta nokļūšana darbavietā no savas dzīvesvietas. Darba inspekcijas struktūru veido Darba inspekcijas pārvalde un piecas reģionālās RVDI.

RVDI:

- **Kurzemes RVDI** – reģiona centrs – Liepājā, sektors – Ventspilī, birojs - Saldū, konsultācijas vietas - Kuldīgā un Talsos;
- **Latgales RVDI** – reģiona centrs – Daugavpilī, sektors – Rēzeknē, birojs – Jēkabpilī, konsultācijas vietas – Preiļos un Krāslavā;
- **Rīgas RVDI** – reģiona centrs – Rīgā, 4 sektori – Nelegālās nodarbinātības apkarošanas sektors, Centra sektors, Pārdaugavas sektors un Rīgas rajona sektors;
- **Vidzemes RVDI** – reģiona centrs – Valmierā, sektors – Gulbenē, birojs – Siguldā, konsultācijas vieta Alūksnē;
- **Zemgales RVDI** – reģiona centrs – Jelgavā, sektors – Ogrē, birojs – Tukumā, konsultācijas vietas – Dobelē, Bauskā un Aizkrauklē.

1. attēls: Darba inspekcijas struktūrvienību ģeogrāfiskais izvietojums

4. Dati par Darba inspekcijas kontrolē esošajiem uzņēmumiem un šajos uzņēmumos strādājošo skaits

Darba inspekcijas uzraudzībā esošo uzņēmumu skaits – **115 771** (Centrālās statistikas pārvaldes 2013. gada dati).

Nodarbināto skaits Darba inspekcijas uzraudzībā esošajos uzņēmumos – **782 400** (Centrālās statistikas pārvaldes 2014. gada dati), no tiem:

- sievietes – 406 900.

5. Statistikas dati par apsekojumiem

Darba inspekcijas 2014. gadā apsekoto uzņēmumu skaits – **7 704**, no tiem vairāk kā vienu reizi gadā – **1 238**;

Darba inspekcija 2014. gadā veikusi uzņēmumos **10 317** apsekojumus.

6. Statistikas dati par atklātajiem pārkāpumiem un piemērotajām sankcijām

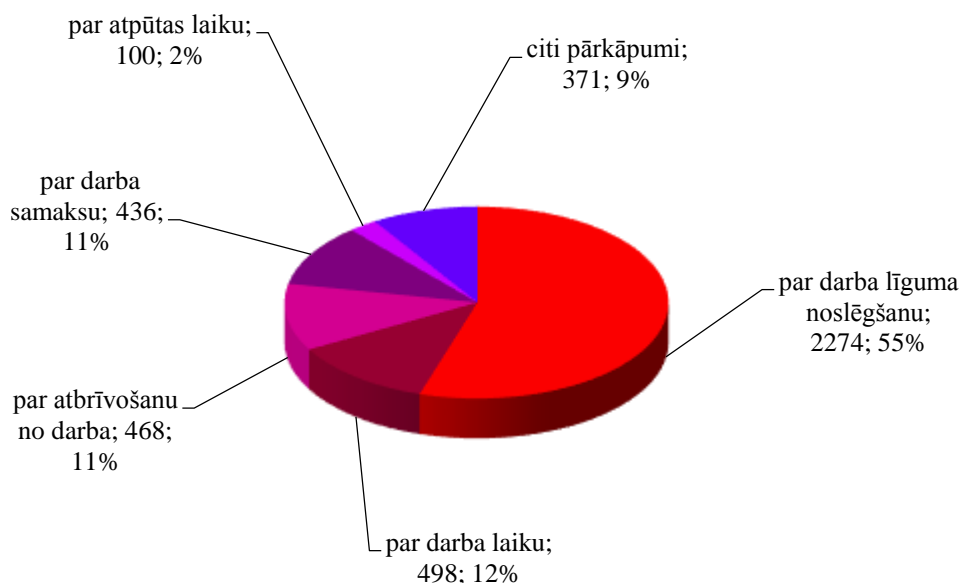
6.1. 2014. gadā Darba inspekcijas inspektori darba devējiem par darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvo aktu prasību pārkāpumiem izsniedza **3 258 rīkojumus** (2013. gadā – 3 562), kuros kopā konstatēti **16 252 pārkāpumi** (2013. gadā – 13 658), no tiem:

- 10 815 (2013. gadā – 10 252) - par darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem;
- 4 819 (2013. gadā – 3 386) - par darba tiesību normatīvo aktu pārkāpumiem;
- 618 - par Valsts darba inspekcijas likuma neievērošanu.

6.2. Darba tiesības regulējošo normatīvo aktu pārkāpumi veido 29,7% no visiem Darba inspekcijas amatpersonu 2014. gadā konstatētajiem pārkāpumiem. Savukārt, 99% no konstatētajiem darba tiesību pārkāpumiem veido Darba likuma (86%) un "Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veicēju reģistrāciju un ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodokli" (13%) normu pārkāpumi.

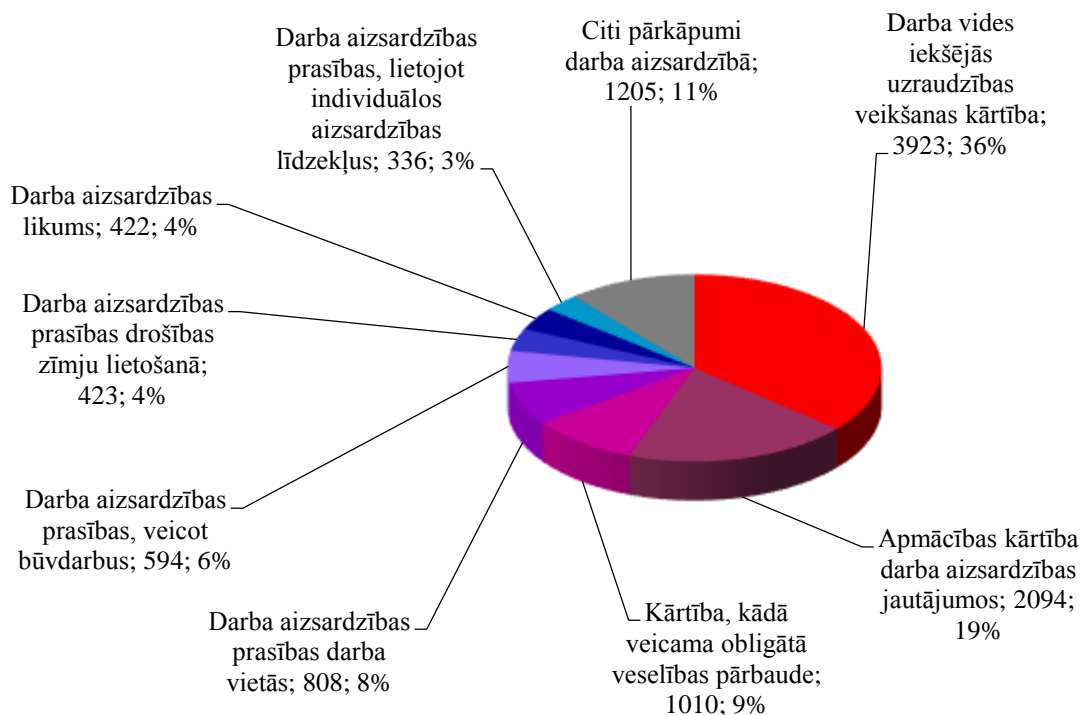
2014. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, darba devēji visbiežāk nebija ievērojuši Darba likuma prasības, kas attiecas uz darba līguma noslēgšanu rakstveidā un darba līguma saturu – darba līgums netiek noslēgts vispār vai tajā netiek ietverta visa informācija, piemēram, nav norādīts nolīgtais dienas vai nedēļas darba laiks, ikgadējā apmaksātā atvaļinājuma ilgumu u.c.

Būtisku darba tiesību pārkāpumu daļu veido neprecīza darba laika uzskaitē un organizācija, īpaši gadījumos, ja ir noteikts summētais darba laiks; neuzskaitīts virsstundu un nakts darbs un atbilstoši neveiktas piemaksas; darba samaksas neizmaksāšana vai izmaksāšana tikai daļēji; neprecīzi atvaļinājuma kompensācijas aprēķini vai atvaļinājuma kompensācijas neizmaksa vispār; visas pienākošās darba samaksas neizmaksāšana atlaišanas dienā; darba algas izmaksa, kas neatbilst darba līgumā noteiktajam u.c. (skat. 4. grafiku).

4. grafiks: Darba likuma panti, kuru prasību pārkāpumi 2014. gadā konstatēti visbiežāk

Darba aizsardzību regulējošo normatīvo aktu pārkāpumi veido 66,5% no visiem Darba inspekcijas amatpersonu 2014. gadā konstatētajiem pārkāpumiem. Jau sešus gadus pēc kārtas normatīvie akti darba aizsardzības jomā, kuru prasības visbiežāk tika pārkāptas, nav mainījušies (skat. 5. grafiku).

5. grafiks: 2014. gadā konstatēto pārkāpumu darba aizsardzības jomā, kuru novēršanai izdots rīkojums, sadalījums

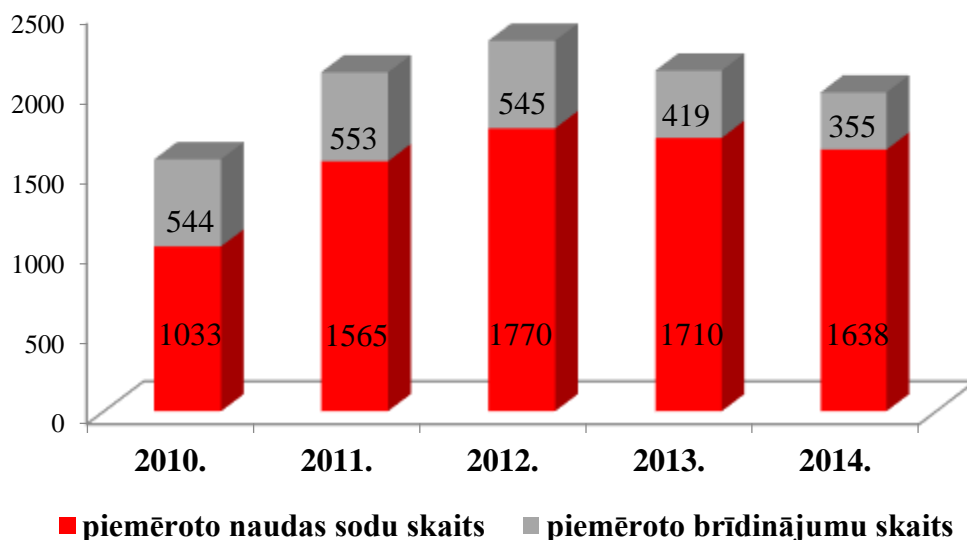
Valsts darba inspekcijas likuma pārkāpumi veido 3,8% no visiem Darba inspekcijas amatpersonu 2014. gadā konstatētajiem pārkāpumiem. Tie, galvenokārt, ir Valsts darba inspekcijas likuma pārkāpumi, kas saistīti ar Darba inspekcijas amatpersonas likumīgo prasību savlaicīgu nepildīšanu.

6.3. Piemērotās sankcijas un to veids

2014. gadā par 4 227 pārkāpumiem darba tiesisko attiecību, darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem un Darba inspekcijas amatpersonu likumīgo prasību savlaicīgu neizpildīšanu tika piemēroti **1 993** (2013. – 2 129) **administratīvie sodi**:

- **355 – brīdinājumi** (2013. – 419)
- **1 638 - naudas sodi** (2013. - 1 710) - kopsummā par **EUR 840 317**, no tiem:
 - **989** - par darba tiesisko attiecību normatīvo aktu pārkāpumiem - EUR 640 523;
 - **129** - par darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem - EUR 83 104;
 - **520** - par Darba inspekcijas amatpersonu likumīgo prasību savlaicīgu neizpildīšanu – EUR 116 690.

Ievērojot samērības principu starp administratīvo nodarījumu, tā sekām un piemērotā soda lielumu, Darba inspekcijas amatpersonas 2014. gadā par darba tiesisko attiecību, darba aizsardzības normatīvo aktu un Valsts darba inspekcijas likuma pārkāpumiem darba devējiem piemēroja 1993 administratīvos sodus, kuru īpatsvars attiecībā pret veikto apsekojumu skaitu ir 19%. 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, brīdinājumu īpatsvars piemērotos administratīvo sodu skaitā praktiski nav mainījies, veidojot 18 % (2013. – 20%) (skat. 6. grafiku).

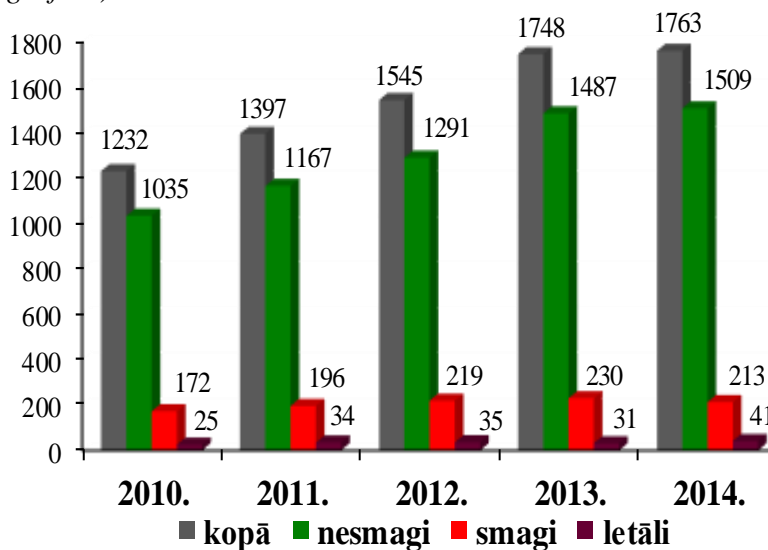

6. grafiks: Piemēroto administratīvo sodu struktūras un skaita dinamika (2010. – 2014.)

2014. gadā (28), salīdzinot ar 2013. gadu (49), par 43% ir samazinājies apturēto iekārtu/struktūrvienību skaits. No 28 apturētajiem objektiem 21 bija būvobjekts. Būvobjektos, lielākoties, darbs tika apturēts nedrošu vai nepilnīgi uzbūvētu sastatņu dēļ, kā arī nenostiprinātu tranšeju dēļ.

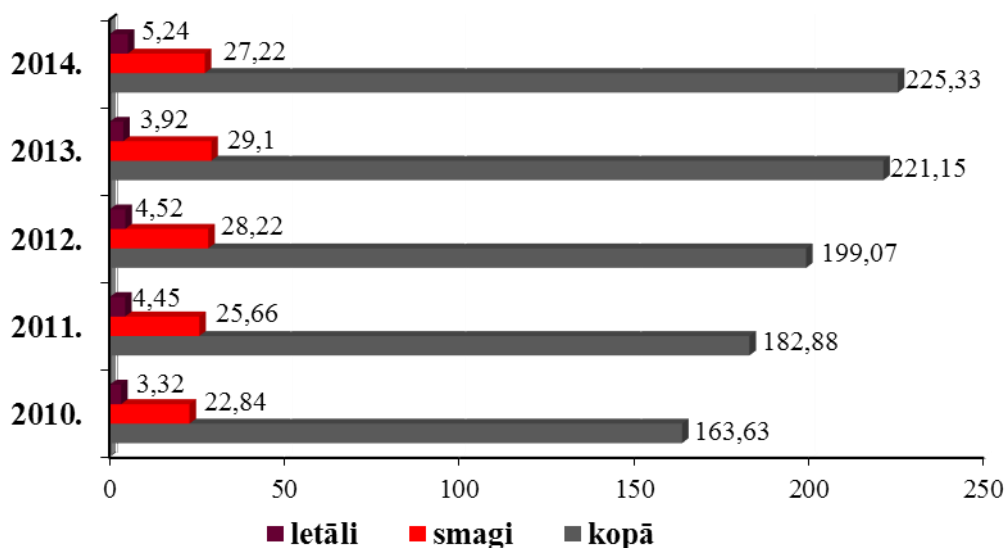
7. Statistikas dati par nelaimes gadījumiem darbā

Pēc Darba inspekcijas rīcībā esošās informācijas 2014. gadā Latvijā nelaimes gadījumos darbā kopā cieta 1 763 nodarbinātie, no tiem 41 gāja bojā un 213 guva smagas traumas. Nelaimes gadījumos darbā cietušo skaitam ir tendence pieaugt – piecu gadu periodā kopējais nelaimes gadījumu skaits ir pieaudzis par 43%. Analizējot statistikas datus, ir redzams, ka 2014. gadā smagi cietušo skaits, salīdzinot ar 2013. gadu, ir samazinājies par 7,4%. Savukārt, 2014. gadā ievērojami – par 32,3% ir pieaudzis nelaimes gadījumos bojā gājušo skaits. Pēdējo piecu gadu laikā nelaimes gadījumos darbā bojā gājušo skaits ir palielinājies vairāk kā pusotru reizi (skat. 7. grafiku).

7. grafiks: Nelaimes gadījumu darbā skaita dinamika (2010. – 2014.)

2014. gadā būtiski ir pieaudzis nelaimes gadījumos darbā bojā gājušo skaits uz 100 000 nodarbinātajiem, savukārt, smagi cietušo skaits uz 100 000 nodarbinātajiem ir samazinājies par 6,9% (skat. 8. grafiku).

8. grafiks: Darbā notikušo nelaimes gadījumu skaits uz 100 000 nodarbinātajiem (2010. – 2014.)

Analizējot notikušos nelaimes gadījumus darbā pa nozarēm, jāsecina, ka, tāpat kā 2013. gadā, arī 2014. gadā visvairāk nelaimes gadījumi ir notikuši apstrādes rūpniecībā – 31,1% no visiem darbā notikušajiem nelaimes gadījumiem, transporta un uzglabāšanas nozarē – 12,6% un tirdzniecībā – 12,6%.

Jāatzīmē, ka, salīdzinot ar 2013. gadu, valsts pārvaldē un aizsardzībā nelaimes gadījumu kopējais skaits ir pieaudzis par 55,7%. Vairāk kā trešdaļā (34,4%) gadījumu cietušie dažādas traumas guvuši, krītot no augstuma vai pakrītot. Galvenokārt, tie ir bijuši kritieni, kas saistīti ar pakļupšanu vai aizķeršanos aiz priekšmetiem, kā arī paslīdot vai pakrītot, kāpjot pa kāpnēm. Savukārt, 13,2% valsts pārvaldē un aizsardzībā notikušo nelaimes gadījumu darbā ir saistīti ar uzbrukumu (vardarbību). 2014. gadā visbiežāk traumas uzbrukumu rezultātā guva Pašvaldības policijas amatpersonas.

Letāli nelaimes gadījumi darbā 2014. gadā visvairāk notikuši transporta un uzglabāšanas nozarē (24,4%), apstrādes rūpniecībā (14,6%), lauksaimniecībā un mežsaimniecībā (12,2%) un būvniecībā (12,2%).

Transporta un uzglabāšanas nozarē, salīdzinot ar 2013. gadu, letālo nelaimes gadījumu skaits ir pieaudzis par 66,7%. Lielākā daļa (60%) no transporta un uzglabāšanas nozarē notikušajiem letālajiem nelaimes gadījumiem ir saistīti ar ceļu satiksmes negadījumiem. Ņemot vērā būtisko letālo nelaimes gadījumu skaita pieaugumu, Darba inspekcija 2015. gadā organizē tematisko pārbaudi darba aizsardzībā transporta un uzglabāšanas nozarē. Tematiskās pārbaudes laikā tiks pārbaudīti komerctransporta autovadītāju darba apstākļi, īpašu uzmanību pievēršot tam, kā tiek ievērots darba un atpūtas laiks. Jāatzīmē, ka kopējais letālo nelaimes gadījumu skaits, kas saistīti ar ceļu satiksmes negadījumiem, skaits ir lielāks, jo arī citās nozarēs nodarbinātie, pildot darba pienākumus, ar uzņēmuma automašīnu iekļuvuši ceļu satiksmes negadījumā un gājuši bojā.

Jāatzīmē, ka, mežsaimniecībā, salīdzinot ar 2013. gadu, letālo nelaimes gadījumu skaits ir trīskāršojies. Mežsaimniecībā notikušo letālo nelaimes gadījumu cēloņi bija darba drošības noteikumu un/vai instrukciju neievērošana, nodarbinātā neuzmanība, kā arī neapmierinoša nodarbināto instruēšana un apmācība drošu darba paņēmienu pielietošanā. Ņemot vērā augsto nelaimes gadījumu notikšanas risku, mežsaimniecībā 2015. gadā tiek organizēta jau ceturrtā tematiskā pārbaude darba aizsardzībā.

Nelaiemes gadījumos darbā cietušo sadalījums pēc ekonomiskās darbības veidiem
(NACE klasifikators)

	Nozares	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2013	2014	2013	2014	2013	2014
A	LAUKSAIMNIECĪBA, MEDNIECĪBA UN MEŽSAIMNIECĪBA	65	70	17	17	4	5
B	IEGUVES RŪPNIECĪBA UN KARJERU IZSTRĀDE	13	5	4	2	1	0
C	APSTRĀDES RŪPNIECĪBA	508	548	54	56	6	6
D	ELEKTROENERĢIJA, GĀZES APGĀDE, SILTUMAPGĀDE UN GAISA KONDICIONĒŠANA	25	23	4	4	1	3
E	ŪDENS APGĀDE; NOTEKŪDEŅU, ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA UN SANĀCIJA	32	20	5	6	1	0
F	BŪVNICĪBA	157	149	45	42	3	5
G	VAIRUMTIRDZNIECĪBA UN MAZUMTIRDZNIECĪBA; AUTOMOBĪĻU UN MOTOCIKLU REMONTS	225	222	21	14	5	3
H	TRANSPORTS UN UZGLABĀŠANA	262	252	39	35	6	10
I	IZMITINĀŠANA UN ĒDINĀŠANAS PAKALPOJUMI	48	43	1	1	0	0
J	INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJAS PAKALPOJUMI	10	9	1	1	0	0
K	FINANŠU UN APDROŠINĀŠANAS DARBĪBA	3	9	0	0	0	2
L	OPERĀCIJAS AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU	21	27	1	2	1	2
M	PROFESIONĀLIE, ZINĀTNISKIE UN TEHNISKIE PAKALPOJUMI	13	15	5	2	0	1
N	ADMINISTRATĪVO UN APKALPOJOŠO DIENESTU DARBĪBA	42	58	4	8	0	2
O	VALSTS PĀRVALDE UN AIZSARDZĪBA; OBLIGĀTĀ SOCIĀLĀ APDROŠINĀŠANA	97	151	12	8	2	2
P	IZGLĪTĪBA	60	40	6	8	0	0
Q	VESELĪBA UN SOCIĀLĀ APRŪPE	132	96	7	4	0	0
R	MĀKSLA, IZKLAIDE UN ATPŪTA	18	16	2	2	1	0
S	CITI PAKALPOJUMI	17	10	3	1	0	0
	kopā	1748	1763	230	213	31	41

2014. gadā visvairāk nelaimes gadījumu darbā notikuši nedrošas cilvēku rīcības dēļ (72%). Nedroša cilvēka rīcība cēlonis letālam nelaimes gadījumam bija 35% gadījumu un smagam –

57%. Darba organizācijas un ar to saistītu trūkumu dēļ notikuši 9% nelaimes gadījumu darbā, no tiem - 25% smago un 27% letālo nelaimes gadījumu. Neapmierinoši apstākļi darba vietā (drošības aprīkojuma trūkums, bojātas iekārtas, instrumenti, nepietiekoša kārtība darba vietā u.tml.) kā nelaimes gadījuma cēlonis konstatēts 5,7% gadījumu, no tiem – 6,8% smago nelaimes gadījumu un 10% letālo nelaimes gadījumu (skat 2. tabulu).

2. tabula

Nelaimes gadījumu sadalījums pēc nelaimes gadījumu cēloņiem

	Nelaimes gadījumu cēloņi	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2013	2014	2013	2014	2013	2014
1	Neapmierinoši apstākļi darba vietā	147	119	44	21	6	6
2	Nedroša cilvēka rīcība (rīcība/cilvēks)	1355	1502	144	175	11	21
3	Darba organizācija un ar to saistītie trūkumi	214	189	82	79	32	16
4	Ceļu satiksmes noteikumu neievērošana	106	83	22	16	3	10
5	Vardarbība (uzbrukumi)	102	109	4	6	2	3
6	Pārējie	134	89	26	10	10	4
	kopā	2058	2091	322	307	64	60

Analizējot 2014 gadā nelaimes gadījumos darbā cietušo profesijas (skat. 3. tabulu), var secināt, ka visvairāk cietuši kvalificēti strādnieki un amatnieki (metālapstrādes, kokapstrādes strādnieki, būvnieki), iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri (pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji, celšanas mašīnu un iekārtu operatori, rūpniecisko iekārtu operatori) un vienkāršās profesijas strādnieki (būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki).

3. tabula

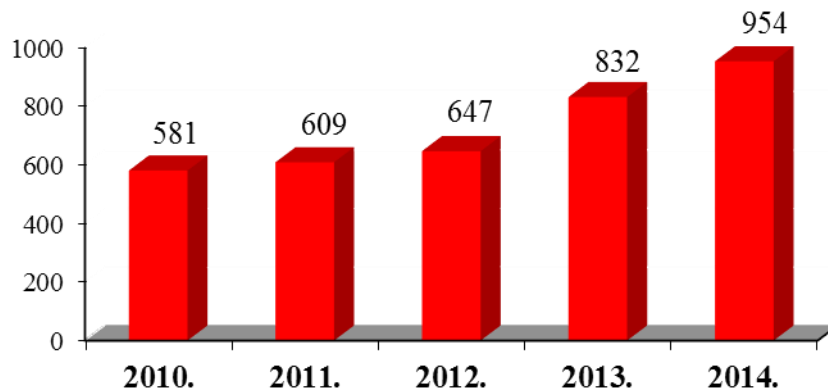
Nelaimes gadījumos darbā cietušo sadalījums atbilstoši profesiju klasifikatoram

	Profesijas	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2013	2014	2013	2014	2013	2014
1	VADĪTĀJI	31	42	7	6	1	3
2	VECĀKIE SPECIĀLISTI	109	108	10	8	2	0
3	SPECIĀLISTI	179	148	19	16	1	3
4	KALPOTĀJI	112	91	13	8	4	1
5	PAKALPOJUMU UN TIRDZNIECĪBAS DARBINIEKI	203	209	15	8	0	2
6	KVALIFICĒTI LAUKSAIMNIECĪBAS, MEŽSAIMNIECĪBAS UN ZIVSAIMNIECĪBAS DARBINIEKI	23	31	5	7	0	3
7	KVALIFICĒTI STRĀDNIEKI UN AMATNIEKI	433	425	55	55	10	11

	Profesijas	Tajā skaitā					
		Kopā		Smagi		Letāli	
		2013	2014	2013	2014	2013	2014
1	VADĪTĀJI	31	42	7	6	1	3
8	IEKĀRTU UN MAŠĪNU OPERATORI UN IZSTRĀDĀJUMU MONTIERI	317	357	54	54	4	16
9	VIENKĀRŠĀS PROFESIJAS	341	352	52	51	9	2
	kopā	1748	1763	230	213	31	41

8. Statistikas dati par arodslimībām

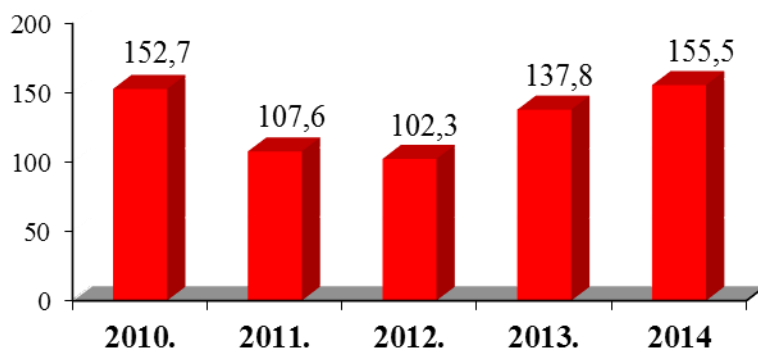
Darba inspekcija piedalās arodslimību gadījumu izmeklēšanā, sagatavojot darba vietas higiēniskos raksturojumus (DVHR) uzņēmumos, kur notiek uzņēmējdarbība. Pamatojoties uz Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Aroda un radiācijas medicīnas centra ārstu komisijas arodslimībās un arodslimību ārstu pieprasījumiem, Darba inspekcijas amatpersonas sagatavoja 954 darba vietas higiēniskos raksturojumus (skat. 9. grafiku).

9. grafiks: Sagatavoto DVHR skaita dinamika (2010. – 2014.)

2014. gadā sagatavoto DVHR skaits, salīdzinot ar 2013. gadu, ir pieaudzis par 14%. Tas skaidrojams ar to, ka nodarbinātie, saskaroties ar konkrētām veselības problēmām, ir vairāk informēti par iespēju vērsties pie arodslimību ārsta, veikt izmeklējumus un noskaidrot, vai tās nav reģistrējamas kā arodslimība, kas dotu iespēju ārstniecībā un rehabilitācijā izmantot valsts apmaksātos pakalpojumus.

Pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaits katru gadu pieaug. 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaits uz 100 000 nodarbinātajiem ir pieaudzis – par 11,8% (skat. 10. grafiku).

10. grafiks: Pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaita dinamika uz 100 000 nodarbinātajiem (2010. - 2014.)

Saskaņā ar pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku datiem vidējais arodslimnieka vecums ir 53/54 gadi un darba stāžs – apmēram 25 gadi. Divas trešdaļas no visiem pirmreizēji apstiprinātajiem arodslimniekiem ir sievietes.

2014. gadā, tāpat kā 2013. gadā, pirmreizēji apstiprinātajiem arodslimniekiem visvairāk konstatētas nervu sistēmas slimības (50%), skeleta – muskuļu – saistaudu sistēmas slimības (27%), kā arī ievainojumi, saindēšanās un citas ārējās iedarbības sekas, piemēram, trokšņa un vibrācijas radīta slimība u.c. (12%) (skat. 4. tabulu).

4. tabula

Arodslimību grupas atbilstoši 10. starptautiskajai slimību klasifikācijai (SSK-10)

Kods	Arodslimību grupas	2013	2014
A00-B99	Infekcijas un parazitārās slimības	5	6
C00–D48	Audzēji (ļaundabīgi un pirmsvēža saslimšanas)	3	2
F00–F99	Psihiski un uzvedības traucējumi	9	12
G00-G99	Nervu sistēmas slimības	517	613
H60-H95	Ausu un aizauss paugura slimības	12	21
I00-I99	Asinsrites slimības	6	18
J00-J99	Elpošanas sistēmas slimības	43	46
L00-L99	Ādas un zemādas audu slimības	12	18
M00-M99	Skeleta-muskuļu-saistaudu sistēmas slimības	259	332
R00-R99	Citur neklasificēti simptomi, pazīmes un anomāla klīniska un laboratorijas atrade	2	3
S00-T98	Ievainojumi, saindēšanās un citas ārējas iedarbes sekas	221	146
	kopā	1089	1217

Nozares, kurās visvairāk pirmreizēji apstiprināti arodslimnieki, 2014. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, ir apstrādes rūpniecība (24%), transporta un uzglabāšanas nozare (17%), veselības un sociālās aprūpe (15%). Apstrādes rūpniecība ir liela nozare (ar 24 apakšnozarēm), tāpēc tā ik gadu ir pirmajā vietā pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaita ziņā. Apstrādes rūpniecībā 2014. gadā visvairāk pirmreizējie arodslimnieki tika konstatēti pārtikas produktu ražošanā (82), kokapstrādē un mēbeļu ražošanā (50), apģērbu ražošanā (46) (*skatīt 5. tabulu*).

5. tabula

**Arodslimnieku sadalījums pēc ekonomiskās darbības veidiem
(NACE klasifikators)**

	Nozare	2013	2014
A	LAUKSAIMNIECĪBA, MEDNIECĪBA UN MEŽSAIMNIECĪBA	49	63
B	IEGUVES RŪPNIECĪBA UN KARJERU IZSTRĀDE	1	11
C	APSTRĀDES RŪPNIECĪBA	284	293
D	ELEKTROENERĢIJA, GĀZES APGĀDE, SILTUMAPGĀDE UN GAISA KONDICIONĒŠANA	13	11
E	ŪDENS APGĀDE; NOTEKŪDEŅU, ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA UN SANĀCIJA	17	18
F	BŪVNICĪBA	50	49
G	VAIRUMTIRDZNIECĪBA UN MAZUMTIRDZNIECĪBA; AUTOMOBĪĻU UN MOTOCIKLU REMONTS	96	127
H	TRANSPORTS UN UZGLABĀŠANA	220	208
I	IZMITINĀŠANA UN ĒDINĀŠANAS PAKALPOJUMI	37	40
J	INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJAS PAKALPOJUMI	3	9
K	FINANŠU UN APDROŠINĀŠANAS DARBĪBAS	7	7
L	OPERĀCIJAS AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU	22	25
M	PROFESIONĀLIE, ZINĀTNISKIE UN TEHNISKIE PAKALPOJUMI	5	7
N	ADMINISTRATĪVO UN APKALPOJOŠO DIENESTU DARBĪBA	5	14
O	VALSTS PĀRVALDE UN AIZSARDZĪBA; OBLIGĀTĀ SOCIĀLĀ APDROŠINĀŠANA	38	60
P	IZGLĪTĪBA	57	63
Q	VESELĪBA UN SOCIĀLĀ APRŪPE	159	188
R	MĀKSLA, IZKLAIDE UN ATPŪTA	3	4
S	CITI PAKALPOJUMI	24	20
	kopā	1089	1217

Profesijas, kurās nodarbinātajiem tiek diagnosticētas arodslimības, ir dažādas. Tie ir gan skolotāji, gan apkopēji, gan strādnieki, gan transportlīdzekļu vadītāji u.c. 2014. gadā visbiežāk arodslimības konstatētas transportlīdzekļu vadītājiem (218), mediķiem (165), pavāriem un konditoriem (91). Iepriekšminētajās profesijās nodarbinātie veido vairāk kā trešdaļu no pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaita 2014. gadā (*skatīt 6. tabulu*).

Arodslimnieku sadalījums atbilstoši profesiju klasifikatoram

	Profesiju grupas	2013	2014
1	VADĪTĀJI	16	21
2	VECĀKIE SPECIĀLISTI	93	121
3	SPECIĀLISTI	87	115
4	KALPOTĀJI	40	44
5	PAKALPOJUMU UN TIRDZniecības DARBINIEKI	154	177
6	KVALIFICĒTI LAUKSAIMniecības, MEŽSAIMniecības UN ZIVSAIMniecības DARBINIEKI	10	15
7	KVALIFICĒTI STRĀDNIEKI UN AMATNIEKI	208	234
8	IEKĀRTU UN MAŠĪNU OPERATORI UN IZSTRĀDĀJUMU MONTIERI	318	302
9	VIENKĀRŠĀS PROFESIJAS	161	188
10	NACIONĀLO BRUŅOTO SPĒKU PROFESIJAS	1	0
	kopā	1089	1217

Direktors

Renārs Lūsis